

Постановаване на неприсъствено решение срещу ответника съгласно гражданско процесуалното право.

Петя Велчева

Summary: Absential court decision as new type of a court decision

Keywords: absential court decision; defendant

ВЪВЕДЕНИЕ

Неприсъственото решение е гражданско процесуална форма необходима за осъществяване правото на съдебна защита на лицата които искат за защитят нарушените си права, в случаите когато няма възможност да се спази стандартната състезателна форма. Гражданско процесуалният кодекс от 2007г. въвежда институтът, който може да бъде приложен както по отношение на ответника така и по отношение на ищеца. Възможността да се постанови неприсъствено решение, трябва да бъде предупреждение към страните, за това, че неявяването и незайнетресоваността им към делото не може да остане безнаказано.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Само по себе си неявяването на страна по делото в първото съдебно заседание или липсата на размяна на книга по делото, не означава непременно, че постановеното съдебно решение ще бъде неприсъствено. Но спорът може и да приключи и с влязло в сила неприсъствено съдебно решение при осъществяване на предпоставките, посочени в чл. 238 ГПК. Новият процесуален кодекс промени изцяло процесуалното положение на страните, с цел да ги дисциплинира и „забърза“ процеса. Основно положение в новата уредба на общия исков процес в първата инстанция е писменият отговор на ответника на исковата молба, какъвто в отменения ГПК не беше уреден. В отговора на исковата молба ответникът трябва да изложи становището си по допустимостта и основателността на иска и по твърдяните от ищеца обстоятелства, както и да направи възраженията си. Ответникът трябва да посочи също, както обстоятелствата, на които основава възраженията си, така и доказателства в тази връзка. Чрез уредбата на отговора на исковата молба законодателят положи възможност за изясняване на позициите на страните от самото начало на процеса, така че да се ограничи възможността за протакането му поради несвоевременни техни процесуални действия. Тази основна идея намира израз в чл.133 от ГПК, където са уредени правните последици за ответника, ако не депозира в срок отговор на исковата молба или ако в същия не е изложил своето становище и възражения. С изменение на ГПК¹⁰¹ бяха заличени думите „не посочи доказателства, не представи писмени доказателства. В този случай ответникът губи възможността да предприеме по-късно пропуснатите процесуални действия. Същото важи и за пропусна на ответника да предяви насрещен иск, инцидентен установителен иск и молба за привличане на трето лице-помагач. Като нов принцип в исковото производство се въведе концентрационното начало, което се изразява в преклудиране на възможността за нови фактически твърдения и доказателствени искания на страните на определен стадий от първоинстанционното производство. Преклудията настъпва с изтичането на срока, в който страната е имала възможността или е била длъжна да извърши съответното процесуално действие. Изключение от правилото за преклудиране на процесуалните права се допуска само, когато пропускът на страната се дължи на особени непредвидени обстоятелства, които тя трябва да докаже. Непода-

¹⁰¹ ГПК Чл. 133 (ЗИД, ДВ, бр. 100 от 2010 г.)

ването на отговор на исковата молба от страна на ответника е една от предпоставките за постановяване на неписъствено решение срещу него, но не единствената.

Предпоставките за неписъствено решение срещу ответника може да се открият в чл. 238, ал. 1 от ГПК: ако ответникът не е представил в срок отговор на исковата молба и не се яви в първото заседание по делото, без да е направил искане за разглеждането му в негово отсъствие, ищецът може да поиска постановяване на неписъствено решение срещу ответника или да оттегли иска. Следователно неписъствено решение може да се издаде само по искане на явилата се страна - в случая ищеца, но не и по инициатива на съда и искането на ищеца предпоставя кумулативната наличност на две положителни и една отрицателна предпоставка: първите две условия по правната си същност представляват процесуални пропуски на ответника, докато третата, чиято наличност изключва възникване на процесуалното право на ищеца, трудно би могла да се квалифицира като пропуск.

За ищеца възникват две процесуални възможности: да оттегли иска си, което води до прекратяване на делото с последиците по чл. 232 ГПК, както и да поиска постановяване на неписъствено решение по отношение на ответника, което на практика е последица от бездействието му, което, включва кумулативно неподдаването на отговор и неявяването в първото заседание.

За да се постанови неписъствено решение в съответствие със заявления петитум, формалните предпоставки по чл. 238, ал. 1 ГПК не са достатъчни. Освен тях, чл. 239, ал. 1, т. 2 ГПК поставя и изискване по същество: искът да е „вероятно основателен с оглед посочените в исковата молба обстоятелства и представените писмени доказателства“. Следователно искането на ищеца за постановяване на неписъствено решение означава съдът веднага да премине към решаващата си дейност постановяване на решение по съществото на спора, непосредствено след като на делото е даден ход. Искът да е вероятно основателен означава преди всичко фактическите твърдения на ищеца да оправдават заявления с исковата молба петитум, с оглед правната квалификация на спорното право. За разлика от присъственото решение, при постановяване, на което съдът подвежда под приложимата към претенцията правна норма фактическите си констатации, основани на преценката на събраните доказателства, при неписъственото решение вместо фактическите констатации, първо се подвеждат фактическите твърдения в исковата молба.

Посочената норма изисква, освен иска да е вероятно основателен с оглед посочените в исковата молба обстоятелства", така и с оглед на представените доказателства. Изводът и последиците от тълкуването на горните текстове е, че ако наведеният в исковата молба фактически състав е недостатъчен, непълен, правно ирелевантен, не се подкрепя от никакви писмени доказателства, съдът не може да направи извод за вероятна основателност на този иск. Съгласно чл. 239, ал. 3 ГПК, ако съдът прецени, че не са налице предпоставките за постановяване на неписъствено решение - формалните по чл. 238, ал. 1 и материалноправните (относно вероятната основателност на иска), той отхвърля искането с определение и продължава разглеждането на делото. Определението, с което се отхвърля искането, не подлежи на обжалване, тъй като не прегражда по-нататъшното развитие на делото. В продължения процес ищецът може да допълни фактическия състав - основание на иска, да проведе пълно доказване, съдът може да събере гласни доказателства. Въз основа на събраните по делото доказателства той ще постанови присъствено решение, въпреки неучастието на ответника. Решението се основава на мотиви, съгласно чл. 236, ал. 2 ГПК. То би могло да бъде и неизгодно на ищеца. Защита срещу отхвърлящото иска решение е по общия ред. По този ред след връчване, ще се защитава и ответникът, ако съдът уважи иска.

За неписъственото съдебно решение е характерно това, че то е постановявано при хипотеза в която едната или другата от двете редовно призовани страни не участва, тоест процесуалният кодекс предвижда постановяване на неписъствено

решение, както по отношение на ищеца, така и по отношение на ответника. Предпоставките за това са различни. При постановяването на неприсъственото съдебно решение, страните са равноправни субекти макар и пасивното поведение на едната от тях. За да постанови неприсъствено решение, съдът е длъжен да съобрази няколко правила, както и да са налице определени обстоятелства. Така например съдът е длъжен да укаже на страните последиците от неспазването на сроковете за размяна на книга и от неявяването им в съдебно заседание. Неприсъственото решение не се мотивира – в него само се посочва, че е постановено при наличие на предпоставките за постановяване на такова. Според чл. 239 ал. 4 ГПК¹⁰² неприсъственото решение е необжалваемо и поради това то влиза в сила от момента на неговото обявяване, тоест то се ползва с по – малък стабилитет, но това е така, тъй като не съдържа мотивирано изложение на съда относно съществуването или несъществуването на спорното право.

Процесуалният закон изрично предвижда, че постановяване на неприсъствено решение е недопустимо по някой от особените съдебни искиви производства. В чл. 324 ГПК изрично е посочено, че по брачни искиве не се постановява неприсъствено решение, същото е казано и в чл. 334 ГПК относно делата за гражданско състояние, както и в чл. 339 ГПК относно делата за поставяне под запрещение. Освен предпоставките при наличието, на които се постановява неприсъственото решение, за да въведе тези изрични забрани законодателят е имал предвид и строго личните интереси на страните, обществената значимост на правата които имат за предмет, ограничената разпоредителна власт при производствата за поставяне под запрещение. При въвеждането на тези изключения за изброените особени искиви производства, законодателят се е съобразил и с факта, че неприсъственото решение се основава на преценката на съда за вероятната основателност (респ. неоснователност) на иска¹⁰³, въз основа на изложеното в исковата молба и приложените към нея доказателства и не се мотивира по същество. Според Р. Иванова¹⁰⁴ вероятно основателен иск означава фактическите твърдения на ищеца да оправдаят заявеният с исковата молба петитум, с оглед правната квалификация на спорното право. Или съдът да прецени дали съвкупността от фактите, наведени в исковата молба е достатъчна да обоснове основателността на исковата претенция, при положение обаче, че практическата страна на спора е изяснена. Л. Корнезов, приема че, вероятната основателност на иска респ. вероятната му неоснователност, буди смущения предвид целите на гражданското съдопроизводство, а именно: да даде защита на правоимащия и да наложи санкция на правонарушителя, тъй като ако нещо е вероятно, може правнорелевантните факти по делото да не са настъпили¹⁰⁵.

Защита на ответника срещу постановено неприсъствено решение.

При постановяване на неприсъствено решение срещу ответника, той има възможност за два вида защита. Както вече споменх по нагоре неприсъственото решение не се мотивира - в него само се посочва, че е постановено въз основа на предпоставките за издаване на такова решение. Именно защото решението не съдържа констатация относно съществуването на спорното право, то не подлежи на обжалване, но се ползва с по-малък стабилитет заради иска по чл.240, ал.2 ГПК. Според чл. 240 ал. 1 ГПК в едноседмичен срок от връчването на неприсъственото

¹⁰² Чл. 239. (4) Неприсъственото решение не подлежи на обжалване, ГПК, Обн., ДВ, бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 1.03.2008 г.,

¹⁰³ Чл. 239, ал.1, т. 2 ГПК „искът вероятно е основателен с оглед посочените в исковата молба обстоятелства и представените доказателства или вероятно неоснователен с оглед на направените възражения и подкрепящите ги доказателства“

¹⁰⁴ Р. Иванова, Б. Пунев, С. Чернев – С., 2008г Коментар на новия Граждански процесуален кодекс – ИК „Труд и право“ С., 2008г

¹⁰⁵ Корнезов, Л., Гражданско съдопроизводство, Том първи, Исков процес, С., Софи – Р, 2009г., стр 658.

решение страната, срещу която то е постановено, може да поиска от въззивният съд неговата отмяна, ако е била лишена от възможността да участва в делото поради:

- ненадлежно връчване на преписа от исковата молба /само за ответника/ или призовката за съдебното заседание /за двете страни/.
- невъзможност за узнаване своевременно за връчването на преписа от исковата молба или призовката за съдебно заседание поради особени непредвидени обстоятелства /например третото лице не е могло да предаде книгата/.
- невъзможност да се яви лично или чрез повереник в съдебно заседание поради особени непредвидени обстоятелства, които страната не е могла да преодолее.

Както става ясно от текста на чл. 240, ал. 1 ГПК, решението подлежи на отмяна от въззивния съд, което е изключение от правилото, че изключителната компетентност по делата за отмяна е на ВКС. Тъй като компетентен е въззивният съд, възниква въпросът какви са правомощията на въззивните съдилища. Дали съдът след като отмени неприсъственото решение се произнася по същество на спора? Не, въззивният съд в производството по отмяна на неприсъствено решение не заседава като въззивна инстанция. В този случай въззивният съд заседава така както заседаваше касационният съд в производството по чл. 231 б. „е” ГПК (отм.) С тези изключителни правомощия които ВКС има в производството по отмяна на влязло в сила решение, с тези правомощия заседава въззивният съд по чл. 240, ал. 1 ГПК. В текста на разпоредбата думичката въззивен съд е включена само с оглед на това да се посочи кой е компетентия съд, а не редът по които следва да се произнася съда. Това е едно производство за отмяна поради нарушено право на участие на страна, поради което ако съда констатира че молбата за отмяна е основателна, въззивният съд отменя неприсъственото решение и връща делото за постановяване на ново решение по същество от първоинстанционният съд. Началният момент на делото ще бъде онова съдопроизводствено действие, където правата на страната са били нарушени от правото и на участие. И тъй като институтът, който изследваме е „Неприсъствено решение” очевидно е от къде е нарушено правото на участие на засегнатата от съдопроизводствените действия страна – още от самото начало на започване на съдопроизводствените действия. На общо основание решението на въззивния съд не подлежи на обжалване, тъй като същото е постановено в извънinstancионното производство за отмяна, а не е въззивно решение. Молбата за отмяна трябва да бъде подадена в едномесечен преклузивен срок, считано от връчване на неприсъственото решение когато се връчи - няма краен срок.

Вторият спозоб за защита на ответника срещу постановено неприсъствено решение е посочен в чл. 240, ал. 2 ГПК. Тук вече се касае за иск и чл. 240 ал. 2 ГПК, е всъщност отмененият чл. 231 б. „а” от ГПК, поради новооткрити обстоятелства и нови писмени доказателства. В чл.240, ал.2 е уреден един особен иск, който има на разположение ответника (както и ищеца) при постановяване на неприсъствено решение - иск за оспорване на правото, респективно иск за същото право, когато се намерят новооткрити обстоятелства или нови писмени доказателства от съществено значение за делото, които не са могли да бъдат известни на страната при решаването му или с които тя не е могла да се снабди своевременно. Искът се предявява в 3-месечен срок от узнаване на новото обстоятелство, респективно от деня, в който страната е могла да се снабди с документа, но не по-късно от една година от погасяване на вземането, тоест от приключване на принудителното му събиране. Когато искът се предявява от ищеца, това е същият иск, по който е постановено неприсъственото решение. Когато се предявява от ответника - това е отрицателен установителен иск, че правото не съществува. Това е иск, с който по същество въпросът, решен с неприсъственото решение, се пререшава. С изменение на ГПК¹⁰⁶, ду-

¹⁰⁶ ГПК Чл. 240, ал. 2 (ДВ, бр. 50 от 2008 г.)

мата “нововъзникнали” отпадна от чл.240, ал.2. Новите обстоятелства просто са основание за предявявяване на нов иск, който не е преклудирани от силата на пресъдено нещо на неprisъственото решение и не може да бъде ограничен с кратък преклузивен срок.

Неprisъственото решение на общо основание формира сила на пресъдено нещо и разполага с изпълнителна сила, докато спорът не бъде пререшен с иск по чл.240, ал.2 ГПК. Предявяването на такъв иск не спира изпълнението на неprisъственото решение, но ищецът може да обезпечи иска си чрез спиране на изпълнението на това решение.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Корнезов, Л., Неправилното съдебно решение, С., Университетско издателство Св. Климент Охридски, 1995г.,

[2] Р. Иванова, Б. Пунев, С. Чернев – С., 2008г Коментар на новия Граждански процесуален кодекс – ИК „Труд и право” С., 2008г

За контакти:

Редовен докторант Петя Велчева, програма „Право”, Нов български университет – София, тел.: 0888/370-735, e-mail: pvelcheva@nbu.bg